

Diūs Fidiūs. Szczególnego znaczenia w tym kontekście nabiera fakt, że w języku greckim i hetyckim pojęcia zawierające rdzeń **spend* posiadają węższą wartość znaczeniową „ofiarować libację”. Pozostaje z tym w zgodzie nie zauważony do tej pory — w tym i przez W. A. Borgeaud — przekaz Pliniusza Starszego, który podkreśla zdecydowanie odmienne w stosunku do innych społeczności świata starożytnego traktowanie przez Rzymian przyjmowanych przez siebie zobowiązań.

Autor pracy ograniczył swoje rozważania do związków łączących bogów i ludzi podczas obrzędu składania ofiar. Jednakże wydaje się, iż podobny mechanizm regulował wszelkie stosunki tak w obrębie wspólnoty ludzi, jak i w jej kontaktach ze światem „nieożywionym” i istotami boskimi⁷.

Dla lepszego zrozumienia zasad rządzących życiem archaicznych społeczeństw Italii centralnej konieczne jest dokonanie pogłębionej analizy wszelkich układów powstałych na podstawie wymiany darów w ramach tzw. *schenkende Wirtschaft* według terminologii B. Lauma. Za ważne zadanie wypada ponadto uznać potrzebę ukazania społecznych uwarunkowań niektórych łacińskich pojęć, jak przykładowo *fides*, *pietas*, *amicitia*, *caritas*, *amor*, *talio*, *sacramentum*, *nezum*.

Interesujące jest także stwierdzenie Borgeaud, iż **noudo-pendos* tworzyli gildie religijne typu germańskiego, zbliżone do greckich *thiasotai* i *eranistai*. Grupa tego typu byłaby więc wspólnotą, której jedność opierałaby się na wspólnym uczestnictwie w *convivia*, i wynikających stąd zależnościach i zobowiązaniach o charakterze quasi i stricte ekonomicznym.

Godna uwagi jest również poczyniona — na podstawie analizy pojęć związanych z Minerva/Menerva — niejako na marginesie sugestii Borgeaud, iż Etruskowie mieli zapożyczyć Menrva od Indoeuropejczyków z Italii. Aneks 1 rozdziału IV poświęcono analizie terminu *kazi* „*coutelas?*”.

Całość kończy zamieszczony umbryjski tekst tabliczek iguwińskich i omówienie podstawowej literatury.

Ryszard Pankiewicz (Gdańsk)

Eos LXXVI 1988

PL ISSN 0012 — 7852

Wörterbuch Lateinisch-Deutsch, von einem Bearbeiterkollektiv unter Leitung von Gerhard Löwe, 1. Aufl., Verlag Enzyklopädie, Leipzig 1985, 466 S.

Der bis zur 6. Aufl. (Halle 1969) von Th. Bögel bearbeitete Taschenheftchen (TH) ist im Verlag Enzyklopädie mehrfach nachgedruckt worden — ein Zeugnis für die unverminderte Anziehungskraft dieses handlichen Wörterbuches auf ganze Generationen von Schülern, Studenten und Wissenschaftlern, auch von Theologen. Die Neubearbeitung des Wörterbuches (W) weist einen größeren Spiegel und kleineren Druck auf, doch sind Lesbarkeit und Übersichtlichkeit vorzüglich, selbst die Quantitätsangaben so deutlich, daß sie wohl sogar einen fotomechanischen Nachdruck erlauben. Der so gewonnene Raum — ein Plus von fast 50 %! — wurde wie folgt verwendet:

1. durch Aufnahme von Flexionsformen, die der Lernende nicht ohne weiteres auf die Grundform zurückführen kann:

inquit → *inquam*; *insevi* → *insero* 1;

vi Abl Sg f zu ²*vis* (fälschlich für *vis* I);

vim Akk Sg (ohne f!) zu ¹*vis* (ebenso fälschlich).

Jeder Lehrende weiß, wie viele Formen der Studierende tatsächlich nicht findet,

⁷ Zob. R. Pankiewicz, *Remarques sur l'économie et échange prémonétaire dans la Rome primitive* (w druku).